

Projecte “Vincular x educar”

Jordi Caròs de la Cruz¹, Carme Sáez Peinado²,
Jèssica Vázquez Mula³, Rosa Ana García Moreno⁴,
Miquel Rubio Domínguez⁵

Paraules clau: Vincles, educació, lleure, infància,
comunitat



“Vincular x educar” és un projecte comunitari per afavorir el procés educatiu dels infants millorant la vinculació de les famílies amb l’escola i les entitats de lleure de la comunitat.

Per als infants és una oportunitat d’establir bons lligams al seu barri. Per a les famílies, significa una possibilitat d’apropament a l’escola i a les entitats de lleure del territori. Per a l’escola, pot facilitar la connexió més global de l’alumnat i les famílies i establir continuïtats educatives entre els diversos agents del territori. Per a tots, en conjunt, significa participar proactivament en l’educació dels infants.

Això es porta a terme fent un treball col·laboratiu entre escoles i Serveis Socials per identificar les àrees en què els alumnes de primer de primària podran desenvolupar millor les potencialitats i compensar els dèficits, i amb l’establiment de vincles dels infants i les seves famílies amb els espais i els caus del barri.

Introducció

El projecte “Vincular x educar” entén el dret a l’educació global com un dels drets fonamentals de la infància i com un element estratègic per al desenvolupament i la millora de totes les societats. L’àmbit educatiu, allò que entenem com a educació, comprèn un terreny d’un abast més ampli que s’enriqueix amb el concurs de múltiples disciplines, agents i activitats.

-
1. Psicòleg de Serveis Socials
 2. Treballadora social del CSS Numància
 3. Educadora social del CSS Numància
 4. Treballadora social del CSS Cotxeres Sants
 5. Educador del CSS Cotxeres Sants

Des del seu inici, l'escolarització sempre ha estat un element fonamental per al desenvolupament de l'ésser humà i encara ho és més en les societats actuals, en les quals disposar d'una formació sòlida de base i una formació permanent actualitzada són condició indispensable per a la inserció social i laboral de les persones. Però, a més, hi ha l'educació en el lleure com a eina pedagògica que participa en el procés general i que és un element central de les iniciatives que tenen l'objectiu de lluitar contra la pobresa i la manca d'equitat. Molt sovint es garanteix una escolarització en condicions prou bones, però es troben diferències notables en altres àmbits, com ara l'accés al lleure, la connexió a les xarxes i la participació.

El projecte “Vincular x educar” es va començar a concebre l'any 2010 i s'hi recull l'experiència de treball conjunt dels Serveis Socials, en concret el CSS Numància i el CSS Cotxeres de Sants, i de les escoles on fa temps que es porta a terme a través de les comissions socials, així com del treball en xarxa del territori.

Fruit d'aquesta col·laboració, van anar sorgint una sèrie d'idees que calia considerar. Si en lloc d'esperar a identificar dificultats greus en nens i nenes, generalment de cursos avançats, es podia planificar una tasca preventiva en edats més inicials, es podrien cercar proactivament els complements necessaris i potenciar l'educació dels infants amb el concurs de les entitats de lleure.

Considerem que fomentar els vincles dels nens i les nenes i les seves famílies amb l'escola i amb el barri, i també entre les organitzacions, pot millorar el procés educatiu. I, si es

comença a vincular els nens i les nenes al lleure educatiu des del primer curs de primària, això pot tenir un efecte en tota la comunitat educativa per irradiació sistèmica, ja que el lleure és font de valors, expectatives, vincles i pràctiques, que s'aniran disseminant a mesura que els alumnes vagin pujant de curs escolar i de grup de lleure, i també en les mateixes famílies i comunitats.

1. “Vincular x educar” i espai públic

Aquesta hipòtesi de partida del nostre projecte entronca amb un concepte d'espai públic molt ampli que inclou múltiples dimensions (física, social i educativa) i que fa referència als carrers i les places, als transports, als centres cívics i culturals i a molts altres llocs on té lloc la vida no estrictament privada. Cal tenir present la dimensió social i educativa de l'espai públic.

Tal com el defineix Richard Sennett, és l'espai on es troben dos desconeguts (Sennett, 2014). És en aquest marc que “Vincular x educar” i espai públic es donen la mà, ja que és en l'espai públic on es pot identificar, conèixer i comprendre l'altra persona, intercanviar-hi informació, fer-hi activitats, etcètera. El més important és el que passa en aquest espai públic. És el marc on es produeixen les interaccions entre els agents socials més enllà de l'esfera purament privada. És on es fa ciutat, comunitat, on conflueixen la riquesa de la diversitat i la llibertat de l'anonimat.

Aquest espai públic en el qual transcorre la vida social amb totes les seves potencialitats i també tots els seus conflictes no té l'accés garantit. Cal que sigui inclusiu pel que fa a l'estructura i les dinàmiques, però també són necessaris els

aprenentatges, les actituds i les aptituds per poder accedir-hi i desenvolupar-s'hi en plenitud.

En aquest sentit, les institucions educatives, com l'escola, però també les entitats d'educació en el lleure, com els esplais i els caus, fan la funció de mitjanceres: faciliten “la transició entre l'espai privat i l'àmbit públic a partir de la coconstrucció transversal d'aquests espais i temps entre educands i educadors, aleshores als alumnes tampoc se'ls ha de donar aquest món públic en el qual acabaran habitant com a ciutadans de ple dret, ja fet i acabat. També se'ls ha d'oferir eines perquè el dia de demà el puguin anar també coconstruint amb les seves pròpies aportacions, perquè siguin subjectes actius d'aquest espai públic en què conviuran, i no només subjectes passius d'un espai en el qual simplement deambularien”.

(Lemkow, 2017)

Per tant, aquests serveis educatius proveeixen aprenentatges, actituds i valors que serveixen com a eines necessàries per a la participació creativa, efectiva i solidària a l'espai públic, i perquè aquest es configuri com un lloc adequat per a la identificació i la cohesió social, amb la confluència de les diferències en un espai inclusiu.

El projecte “Vincular x educar”, com a projecte comunitari on es fomenten els vincles entre persones, grups i institucions, participa activament en la creació i el desenvolupament d'espai públic en el sentit que potencia xarxes de relació i, sobretot, facilita l'accés fluid de més participants a aquestes xarxes. La participació de nens i nenes en esplais i caus, quan en principi no era esperable que en formessin part, és una oportunitat de convidar

i acompanyar aquests infants a entrar a l'espai públic i dotar-los de més elements perquè hi participin en les millors condicions.

2. Objectius

L'objectiu general seria millorar el procés educatiu dels infants a partir del treball conjunt de l'escola, la família, les entitats de lleure i els serveis socials, per teixir complicitats en una comunitat educativa cohesionada.

Com? Identificant les oportunitats de desenvolupament i detectant les situacions de risc en un grup classe primerenc. Es tractaria de fer l'estudi dels factors de protecció (resiliència individual, familiar, grupal, institucional, etcètera) i dels factors de risc (aïllament, idioma, etcètera), i disminuir aquests darrers i potenciar els primers a través de la creació de vincles múltiples: família-escola, infants - esplais i caus, i entre els diversos agents.

Agents participants:

- Serveis Socials
- Escoles
- Esplais i caus
- Infants i famílies

Els principis bàsics de la nostra intervenció es fonamenten en el següent:

- La complementació del model de desenvolupament (aportar els elements que l'infant necessita per desenvolupar-se abans que sorgeixi cap dificultat) i el model de dèficit (atendre les mancances i els problemes que es presenten).

- El concurs dels tres àmbits de l'educació: família, escola i educació no formal. L'educació és la suma de tot el que fa i li passa a l'infant. Les vinculacions poden ser creadores i protectores.

- La prevenció, incidint des de les edats més primerenques a l'escola, amb l'acció proactiva.

- La compensació dels dèficits dels entorns familiars i socials desfavorits.

- La irradiació sistèmica: les millores en alumnes concrets en un moment inicial poden evitar dificultats posteriors, i les millores poden tenir una repercussió en el sistema de classe, en el sistema global d'escola, així com en el conjunt de la xarxa educativa.

- La resiliència, ja que els individus, les famílies, els grups i les institucions tenen capacitat de resposta a través del treball des de les capacitats.

- La participació en la construcció de xarxes en oposició al fet d'estar en exclusió. Els nens i les nenes, les famílies, les entitats i les institucions estableixen xarxes de relació i participen en les xarxes que hi ha al barri.

- El treball de millora d'expectatives. Els professionals fomentem, en les famílies i en nosaltres mateixos, l'hàbit de buscar habilitats i interessos a més de dèficits. L'educació s'ha de centrar a desenvolupar les capacitats de l'alumnat, no a "fixar" les seves deficiències. La formació i participació a partir del modelatge dels monitors i monitores i altres participants.

- El foment d'identitats múltiples que facilitin la relació i previnguin la guetització.

- La creació de contextos proactius: a la mateixa aula, en la relació famílies-escola o esplai-cau, al barri, etcètera.

- L'aprofitament del coneixement dels alumnes que té el tutor o la tutora per fer una revisió seguint un guió per àrees que permeti detectar els aspectes que es podrien millorar en alguna mesura.

- El desenvolupament de la xarxa d'educació no formal del barri. A Sants, i a Barcelona en general, el lleure educatiu és un actiu molt important i de llarga tradició que no es pot desaproveitar i que cal potenciar.

- L'actuació intensiva, emmarcada en un o dos cursos prioritàriament, per poder gestionar adequadament la proposta i perquè la major part de nens i nenes passen tots pel mateix curs.

3. Metodologia

Com a projecte comunitari, partim d'una perspectiva de treball participatiu i preventiu. La metodologia, en aquest context, ha de ser flexible per poder-se adequar a la diversitat i la complexitat dels participants: mares, pares, mestres, equip de monitors, professionals de Serveis Socials.

Actualment, hi participen dues escoles (Escola Francesc Macià i Escola Cavall Bernat), deu esplais i caus (Esplai La Lluna, Esplai Xiroia, Esplai Sant Medir, Esplai Turons, Esplai Totikap, Esplai Espurna, Agrupament Skues, Agrupament Sant Ferran, Agrupament Montserrat-Xavier,

Agrupament Estrella de Mar), i dos centres de Serveis Socials (CSS Numància i CSS Cotxeres de Sants).

Figura 1. Procés metodològic

Presentació a escoles/entitats	<ul style="list-style-type: none"> • Explicació del projecte • Creació de les bases comunes d'actuació amb mestres i monis/caps
Estudi del grup classe i selecció dels nens i nenes	<ul style="list-style-type: none"> • Identificació de potencialitats i mancances • Selecció dels nens i nenes • Definició d'estratègies i actuacions per a cada nen/a
Entrevistes amb les famílies	<ul style="list-style-type: none"> • Entrevistes conjuntes amb tutors/es • Compromís de participació
Coneixement, selecció d'entitats i inscripció dels nens/nenes	<ul style="list-style-type: none"> • Identificació i selecció d'entitats i activitats • Acords amb les entitats • Inscripcions
Seguiment	<ul style="list-style-type: none"> • Seguiment amb les entitats, amb els tutors/es i amb els infants/ famílies
Avaluació	<ul style="list-style-type: none"> • Avaluació de procés i final per cursos

Com ja hem comentat, “Vincular x educar” està format per quatre grans àmbits: la família, l'escola, l'educació no formal i els serveis socials. La suma de coneixements i procés metodològic persegueix aconseguir una educació per als nostres infants més global i integrada en la comunitat.

3.1 A les escoles

La intervenció a les escoles s'inicia amb la presentació del projecte a les direccions i claustres perquè el personal docent se'l faci seu i es puguin fer les adaptacions necessàries a la realitat de cada escola.

L'acció es concentra a primer de primària (tot i que també s'intervé en altres cursos escolars), i són els tutors i les tutores de primer les peces clau en el procés de les propostes dels infants.

Aquestes derivacions sempre es basen en les potencialitats i les mancances detectades a l'aula: nens i nenes que estan moltes hores sols, que mostren algun interès que el seu entorn desfavorit no estimularà, que tenen desig de fer activitats o establir relacions, i la necessitat d'una xarxa de suport o de treball de relació entre la família i l'escola, etcètera.

Una vegada seleccionats els infants, es fa una entrevista conjunta amb l'escola, la família i Serveis Socials, sempre en l'àmbit escolar, atès que és un context molt valorat i més proper a les famílies. L'objectiu principal de l'entrevista conjunta és poder establir un bon vincle amb la família, transmetre als pares i mares les capacitats per desenvolupar que tenen els infants i també ells com a pares, i la idea que l'escola i la comunitat podem ajudar-los en aquest desenvolupament.

Un cop feta la vinculació amb l'entitat de lleure, el rol del tutor o la tutora i de l'escola continua sent molt important. És en les tutories, en el dia a dia amb l'alumnat i en les trobades amb els pares i mares, que es pot detectar la participació i la implicació en els recursos. Així mateix, moltes vegades l'escola és la via de comunicació entre esplais i caus i famílies, quan és impossible el contacte directe o mitjançant un correu electrònic o una trucada telefònica: els esplais i els caus hi poden fer arribar informacions d'activitats (colònies, sortides, trobades, reunions de pares, etcètera).

3.2 A les famílies

La família entra a formar part del projecte a partir d'aquesta entrevista, que de vegades és rebuda amb preocupació (habitualment les citacions són per parlar de dificultats). El fet que el tutor o la tutora vulgui parlar de les qualitats dels seus fills o filles i que, ateses aquestes potencialitats, se'ls proposi oferir-los un recurs és rebut amb gran interès.

Una part important de les famílies són novingudes i aquesta circumstància dificulta l'explicació del projecte. En aquests casos, col·laborem amb mediadors interculturals que faciliten la comprensió, no només del llenguatge, sinó dels conceptes; què és un esplai o cau, què es l'educació no formal, què vol dir marxar de colònies, etcètera. De vegades, aquesta distància cultural fa que les famílies necessitin una vinculació més pausada de l'infant a l'esplai o cau.

En el moment en què la família accepta que el seu fill o filla participi a "Vincular x educar", es demana a la família que signi un compromís de participació: els pares es

comprometen a garantir l'assistència dels infants a l'esplai o cau a canvi de tenir dret a la beca del projecte.

Finalment, una vegada assignada l'entitat de lleure que acollirà els infants, els pares i mares han d'anar-hi i formalitzar la inscripció directament aportant la documentació que cada esplai o cau demani.

3.3 A les entitats de lleure educatiu

Aquestes entitats estan formades per joves voluntaris que dediquen part del seu temps a fer un treball educatiu en el lleure els caps de setmana i en vacances escolars.

A partir de cada proposta, se cerca l'esplai o cau que més s'adequa a les característiques del nen o nena: proximitat del domicili familiar, disponibilitat de places, horaris, etcètera. Es contacta amb el referent de l'esplai o cau per establir el pla d'actuació. Després de pactar la vinculació, es transmet la informació a la família.

Un cop formalitzada la inscripció, s'estableix un seguiment amb cada entitat. En principi, el contacte entre la família i l'entitat de lleure és fluid i Serveis Socials només torna a intervenir directament amb la família a demanda de l'esplai o cau respectiu.

Es fa un seguiment conjunt dels infants vinculats periòdicament i una avaluació conjunta.

3.4 A Serveis Socials

Els professionals de Serveis Socials que participen en el projecte tenen un rol de proposta i dinamització, tant amb les escoles com amb les famílies i les entitats de lleure. Cal

crear la xarxa educativa i assegurar que tots els seus agents interactuïn, cadascun amb les seves particularitats. Aquesta diversitat dels components forma unes relacions vives i canviants que requereixen una gran adaptabilitat: faciliten comunicacions, horaris de reunions, etcètera.

Les accions concretes són diverses. Amb l'escola es col·labora en la selecció dels infants participants i la presentació a les famílies. Amb els esplais i caus es treballen les vinculacions. Amb l'escola i les entitats es fan els seguiments dels infants. Amb les famílies, l'escola i els esplais i caus, i altres agents, s'organitzen activitats conjuntes: festa del projecte, pintada mural al pati de l'escola, etcètera.

Un altre aspecte important és la gestió de les beques a través del conveni entre l'Ajuntament de Barcelona i les federacions d'entitats de lleure, o bé amb altres partides pressupostàries per garantir la participació de tots els infants.

4. Avaluació

Per portar a terme l'avaluació del projecte, hem tingut en compte aspectes diversos que ens donin una visió global de la nostra intervenció: els objectius definits i els seus indicadors, i el mateix procés del projecte. El resultat és una avaluació quantitativa, però, sobretot, qualitativa, que és la que ens dona més informació sobre com experimenten el projecte els infants que hi participen.

“Vincular x educar” es va començar a posar en pràctica el curs 2011-2012 a una escola del barri d'Hostafrancs i a cinc esplais i caus del territori. En aquell primer curs, s'hi

van poder vincular deu infants. En l'actualitat, ja s'hi han vinculat 85 nens i nenes, 78 dels quals són alumnes de l'Escola Francesc Macià, amb la qual treballem des de l'inici del projecte, i 7 són alumnes de l'Escola Cavall Bernat, amb la qual hem començat a treballar el curs actual. Aquests infants han estat vinculats al llarg d'aquest temps a un total de 13 esplais i caus, als quals actualment mantenen vinculacions actives 10 entitats.

L'Escola Francesc Macià ha passat de ser una escola on no tenien infants que participessin en activitats de lleure educatiu (esplais i caus) a tenir el 55% de l'alumnat de primària participant en alguna d'aquestes entitats. Quantitativament, queda palès que l'impacte del projecte a l'escola ha estat molt important, però és a escala qualitativa on els mestres ressalten i valoren més els canvis, tant pel que fa a les expectatives com a millores curriculars. Fent el seguiment dels infants i de la seva participació en les entitats, constatem, amb mestres, famílies i amb els equips de monitors i caps, les millores en àrees com ara la comprensió i la comunicació del llenguatge oral i escrit, l'adquisició d'habilitats socials i la repercussió d'aquests aprenentatges en la resta de matèries acadèmiques (matemàtiques, ciències socials i naturals, etcètera). D'altra banda, també cal destacar l'ampliació de la xarxa relacional i el coneixement més gran del barri i de l'entorn.

Com a exemple, podem ressaltar la valoració d'algunes famílies, segons Catalina Arenas (Arenas, 2017): “Las madres coinciden en que los cambios evidentes se han visto por parte de los niños en relación a la mejora de sus habilidades sociales las cuales las madres describen como un incremento en la capacidad de los niños para

hacer nuevos amigos e interactuar con ellos. Adicional a lo anterior, las madres rescatan un evidente desarrollo de la motricidad y de las habilidades para hacer actividades físicas. Otra de las cosas en que las madres coinciden es que una vez en casa, las criaturas buscan espacios para compartir con sus padres las actividades realizadas y compartir información lo cual puede ser sin duda una puerta de entrada a nuevos espacios de dialogo en familia”.

La participació en el projecte pot suposar que s'estableixin nous espais de comunicació en la mateixa família i en la relació que estableixen amb el seu entorn més proper. Així, doncs, les vinculacions són molt ben rebudes tant pels nens i nenes com també per les seves famílies, que sovint aporten algun germà o germana més al projecte. També cal remarcar que algunes famílies han adquirit un rol important com a facilitadores entre noves famílies i entitats, amb la qual cosa s'ha produït un flux d'entrades a les entitats de lleure paral·leles al projecte.

Les escoles valoren molt l'oportunitat que representa per als infants el lligam amb el barri i les millores educatives en tots els àmbits i reconeixen la tasca pedagògica que porten a terme els espais i caus. La participació de les escoles en aquestes activitats les apodera per plantejar noves formes d'actuació, així com per canviar el tipus de relació amb els serveis socials i la mateixa comunitat. Les escoles van incorporant el projecte com una part important del seu funcionament: tutories, claustre, comissió social i ara, també, amb la participació dels espais i caus en activitats de l'escola.

Les entitats de lleure reben millor cada curs les noves vinculacions gràcies a l'experiència d'aquests anys i també

per la consciència de la funció social i educativa que duen a terme, que ja tenien el plantejament de fer, però per a la qual sovint no trobaven els canals adequats. Valoren com un enriquiment la participació en el projecte, que els permet arribar a un població més diversa i fer una intervenció més inclusiva. La participació en el projecte ha propiciat que interaccionin amb famílies diferents i que obrin la seva activitat a la diversitat. Fruit del treball conjunt, els espais i caus amb els quals treballem han incorporat el projecte com a propi i el tenen com a referent a l'hora d'enfortir les seves entitats amb noves incorporacions. Una demanda freqüent que ens han plantejat ha estat la possibilitat que el projecte es pogués obrir a altres territoris.

Des de Serveis Socials, s'ha produït una evolució i una intensificació cap a una acció més preventiva en el treball amb infància i famílies. En la relació amb la xarxa, ha significat la consolidació d'un espai de confiança on poder identificar els agents socials i educatius i treballar sobre la base del respecte mutu i les oportunitats.

La valoració general és que, mitjançant l'acció educativa conjunta —comunitat interconnectada: famílies, escoles, lleure, etcètera—, el procés educatiu ha millorat i ha facilitat ampliar la mirada a tot l'entorn. No només hi són les entitats de lleure, sinó que hi ha altres entitats amb les quals també es poden construir lligams educatius. Aquestes noves dinàmiques ens han conduït a plantejar-nos noves propostes, com ara la pintura mural del pati de l'Escola Francesc Macià, amb la participació activa de tota la comunitat educativa i també del Col·lectiu d'Artistes de Sants i del Secretariat d'Entitats de Sants.

També el curs passat es va poder celebrar la festa del sisè aniversari de “Vincular x educar”, amb la participació de tots els agents implicats en el projecte. Aquesta festa va suposar un treball al llarg de tot el curs que, a més de fer créixer la interacció entre els agents (escola, família, esplais, caus i serveis socials), va servir per establir noves relacions amb altres entitats que actuen a la comunitat: músics, gegants de Sants, etcètera.

D'altra banda, tot aquest procés de treball continu s'ha pogut documentar amb la realització d'un vídeo documental que vol donar a conèixer el projecte des de la perspectiva de totes les parts implicades i que n'explica el desenvolupament.

Ara bé, també el mateix desenvolupament del projecte i la idiosincràsia dels seus components comporten dificultats que cal tenir en compte. D'una banda, la confluència de diverses cultures organitzatives que s'han de posar d'acord fa necessària una tasca de lideratge que permeti resoldre les incidències i promogui una manera de fer comuna, adaptada a les necessitats de cada moment. De l'altra, la interculturalitat que ha caracteritzat la població que assisteix a aquestes escoles és un valor, però alhora un repte pel que fa a la inclusió social i a les dificultats pràctiques que comporta, bàsicament de comunicació i de comprensió (idioma, pautes culturals, etcètera). Un suport important en aquest àmbit ha estat poder incloure en el projecte la participació de mediadors o mediadores interculturals.

Un altre aspecte que cal tenir en compte és que qualsevol projecte que es compon d'interventors múltiples

provinents d'entitats i serveis diversos s'ha d'adaptar a la realitat que suposen els canvis constants de referents (mestres, equip de monitors, etcètera), fet que requereix un model metodològic àgil i flexible.

5. Conclusions i reptes de futur

El projecte comunitari “Vincular x educar” ha estat una eina molt eficaç per modificar moltes inèrcies i crear noves dinàmiques innovadores de canvi en la relació amb l'escola, les famílies, les entitats i els mateixos serveis socials, amb la finalitat de generar una cultura col·lectiva pròpia.

Es treballa sobre la base de la capacitat relacional de les persones, els grups i les entitats; de la necessitat de les persones d'establir vincles per poder-se desenvolupar, i de la col·laboració de tots els agents socials d'un territori per participar en l'educació de la infància.

Durant els anys que fa que es duu a terme el projecte, s'han anat teixint les complicitats necessàries entre l'escola, els serveis socials, les entitats de lleure i les famílies per treballar perquè els infants que tenen més necessitats en habilitats lingüístiques, relacionals, etcètera, s'incorporin als esplais i caus del territori, amb el que això vol dir quant a ampliar la seva xarxa relacional —i la de les seves famílies— i complementar la seva educació escolar amb recursos de l'educació en el lleure des del primer curs de primària.

La nostra experiència ens confirma que es tracta d'un projecte viu, orgànic i en creixement, tant pel que fa al nombre d'infants vinculats com a escoles i mestres participants, com a monitors o monitores i caps dels

esplais i caus del territori. També hem anat elaborant unes metodologies acordades amb els actors implicats que permeten adaptar el projecte a realitats diverses: altres escoles, altres barris, etcètera, segons les necessitats. Aquest disseny possibilita l'extensió del projecte a altres zones i altres teixits associatius existents (corals infantils, castellers, etcètera).

- Considerem que hi ha dos reptes principals que cal afrontar en aquest procés de desenvolupament comunitari:

- Consolidar el projecte com una eina eficaç preventiva que facilita la inclusió social i la convivència al nostre territori, tenint en compte la diversitat cultural.
- Mirar d'integrar el màxim nombre d'escoles, caus i esplais al nostre projecte, per poder exportar el projecte a altres poblacions.

I tot això cal fer-ho amb la convicció de la necessitat de continuar impulsant aquest tipus de treball preventiu comunitari des dels serveis socials, pels motius següents:

- Promou la participació de tots els col·lectius socials i culturals.
- Estableix canals de comunicació i cooperació entre els diversos col·lectius socials i culturals, les escoles i els esplais i caus.
- Facilita una visió compartida de la realitat, construïda gràcies a l'aportació dels agents socials i culturals.

- Permet un espai públic futur cohesionat amb models de convivència basats en el reconeixement de l'alteritat, el respecte mutu i la participació de tothom.

En definitiva, es tracta de caminar cap a una nova cultura basada en la participació de tota la comunitat, de transformar les comunitats socials i educatives en comunitats que aprenen i s'impliquen juntes en el disseny d'accions de canvi i millora, perquè l'educació i la societat siguin més equitatives. Per tot això, caldrà gestar una nova cultura social i educativa basada en la participació col·lectiva, en noves maneres de treballar i en una manera de pensar diferent sobre la responsabilitat i el paper individual i col·lectiu.

Tots plegats construïm el projecte "Vincular x educar".

Bibliografia

ARENAS, C. "Percepciones e involucramiento de familias en proyectos de intervención comunitaria en educación", Barcelona, document no publicat (2017).

FERNÁNDEZ ENGUITA, M., L. Mena Martínez i J. Riviere Gómez. *Fracàs i abandonament escolar a Espanya*. Barcelona: Obra Social Fundació "La Caixa", núm. 29, col·lecció "Estudis Socials", 2010.

FULLANA, J. "La búsqueda de factores protectores del fracaso escolar en niños en situación de riesgo mediante un estudio de casos". *Revista de Investigación Educativa*, núm. 16 (19) (1996), p. 47-70.

FULLANA, J. *La investigació sobre l'èxit i el fracàs escolar des de la perspectiva dels factors de risc*. Girona: Universitat de Girona, 2008.

GROTEBERG, E. *A guide to promoting resilience in children*. L'Haia: Bernard Van Leer Foundation, 1995.

HENDERSON, H. i Milstein, M. *Resiliencia en la escuela*. Buenos Aires: Paidós, 2003.

LEMKOW, G. “Educació, llibertat i natura humana”. A: P. Capdevila i F. Garcia (coord.). *El futur a l'encreuada*. Barcelona: Associació d'Estudis Filosòfics, 2017.

MARÍ-KLOSE, M. i Gómez-Granell, C. *Acompanyament a l'escolaritat: pautes per a un model local de referència*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2010.

SENNETT, R. *L'espai públic*. Barcelona: Arcàdia, 2014.

SUÁREZ-OROZCO, C., Pimentel, A. i Martín, M. “The Significance of Relationships: Academic Engagement and Achievement Among Newcomer Immigrant Youth”. *Teachers College Record*, vol. 111, núm. 3 (2009), p. 712-749.

URIARTE, J. “Construir la resiliencia en la escuela”. *Revista de Psicodidáctica*, vol. 11, núm. 1 (2006), p. 7-23.